

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

НАМАНГАН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

Табиий фанлар факултети

Экология йўналиши 401-гуруҳ талабаси

Каримова Нилуфар

КУРС ИШИ

**МАВЗУ: ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМ РИВОЖЛАНИШИНИНГ
ИҚТИСОДИЙ КЎРСАТКИЧЛАРИ ТАҲЛИЛИ**

Қабул қилди:

Н.Алимджанов

Наманган -2015

РЕЖА.

КИРИШ

1.1. “Ўзбектуризм” МК ташкил топиши ва республикамизда туристларга кўрсатилаётган хизматларнинг таҳлили

1.2. Туризмни ривожлантиришда кичик бизнес ва ҳусусий тадбиркорларга берилаётган имтиёзлар

1.3. Ўзбекистонда туризм соҳасига малакали мутахассисларни тайёрлашда «Ўзбектуризм» МКнинг ўрни

ХУЛОСА.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

Кириш.

Ҳозирги кунда Ўзбекистон иқтисодиёти жаҳон иқтисодиёти билан чамбарчас боғлиқ бўлиб бормоқда. Шу сингари, жаҳон иқтисодиёти ривожланишини бугунги кунда хизмат кўрсатиш соҳаси белгилаб бермоқда. Бу ўзгаришларни ҳисобга олган ҳолда республикаимиз иқтисодиётнинг барча тармоқларида кичик бизнес ва тадбиркорликка кенг йўл очиб берилмоқда. Сўнги йилларда республикаимизда иқтисодий ўсишни таъминлаш, янги иш ўринларини ташкил қилиш, бандлик муаммосини ҳал этиш, аҳолининг даромадлари ва фаровонлигини оширишда тобора муҳим ўрин тутаётган кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни жадал ривожлантириш, рағбатлантириш ва қўллаб-қувватлашга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бунинг натижасида 2011 йилни “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик йили”-деб номланиши бу соҳада янада кенг имкониятларни очиб бермоқда. Ҳозирги кунда кичик бизнес субъектлари ишлаб чиқарган маҳсулотлар ялпи ички маҳсулотнинг 52,5 фоизини ташкил этмоқда. Ҳолбуки, 2000 йилда бу кўрсаткич 30 фоизни ташкил этган эди. Бундай натижа биринчи навбатда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик давлат томонидан доимий қўллаб-қувватланаётгани самарасидир. Республикаимизнинг барча туман ва вилоятларида хусусий тадбиркорликни ривожлантириш борасида бир қанча ислохотлар ўтказилиши билан бир қаторда хизмат кўрсатиш ва туризм соҳасида ҳам ижобий ишлар амалга оширилмоқда. Жумладан, 2009 йилнинг ўзида инвентаризация натижасида аниқланган 2 мингта бўш бино кичик бизнес субъектларига ижарага берилди. Ўзбекистон Республикаси Марказий Банки маълумотларига кўра, 2010 йилда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини молиявий қўллаб-қувватлаш мақсадида ушбу тармоққа ажратилган кредитлар ҳажми 1,4 маротаба ошган ва 2,7 трлн. сўмни ташкил этган. Бундан 485 млрд. сўмни микрокредитлар ташкил этади¹. Мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотлар қаторида туризм ва уни

¹ И. Каримов. Барча режа ва дастурларимиз ватанимиз тараққиятини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади. “Халқ сўзи”, 2011 йил 22 январь

ривожлантириш бўйича бир қанча ишлар амалга оширилиши тўғрисида дастурий режалар тузилган. Бозор иқтисодиёти шароитида кучли рақобат юзага келаётгани туристик фаолиятда илғор технологияларни қўллашни тақоза этмоқда. Мамлакатимиз туризмини ривожлантириш орқали туристик фаолиятни яхшилаш ва ички бозорда рақобатни кучайтириш, ўзаро ҳамкорликни йўлга қўйиш замон талаби бўлиб қолмоқда. Мавзунинг долзарблиги ҳам шундан келиб чиққан бўлиб, республикамизда туризмни ривожлантиришнинг янги усуллари топиш ва асослаб бериш вазифасини қўяди. Мазкур муаммоларни ўрганиш, уларни илмий таҳлил қилиш, бу борада тўпланган билим ва тажрибалар асосида мавжуд муаммоларни ҳал қилишга доир таклифлар киритиш магистрлик диссертацияси учун танланган мавзунинг долзарблигини кўрсатади.

1.1. “Ўзбектуризм” МК ташкил топиши ва республикамизда туристларга кўрсатилаётган хизматларнинг таҳлили

Бозор иқтисодиёти шароитида ва бозор муносабатлари ривожланиши натижасида Ўзбекистонда туризм соҳасини ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар юзага келаётганлиги, туризмнинг республика иқтисодиётига янада интеграцияланиши мамлакат иқтисодиётида муҳим аҳамият касб этмоқда. Жаҳон иқтисодиёти тажрибасидан маълумки, туризм соҳаси мамлакат хазинаси учун зарур бўлган валюта тушумини таъминлаш, янги иш жойларини вужудга келтириш ва шу билан биргаликда аҳолининг турмуш даражасини кўтариш учун хизмат қилади. Республикамиз халқаро туризм соҳасидаги имкониятларининг катталиги билан қўшни мамлакатлардан тубдан фарқ қилади. Ўзбекистон нодир тарихий архитектура ёдгорликларига, ширин-шакар мевалар, хилма-хил таомлар, ажойиб миллий анъана, урф-одатга эга бўлган меҳмондўст халққа эга. Халқаро туризмни ривожлантиришда Ўзбекистонда мавжуд бўлган сиёсий барқарорлик ҳам муҳим ўрин тутди.

Кейинги йилларда ҳукумат томонидан туризм соҳасини ривожлантиришга эътибор кўпайиб бормоқда, буни ҳукумат томонидан қабул қилинган қарор ва фармонлар мисолида ҳам кўриб ўтиш мумкин. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1992 йил 27 июлдаги №447-раҳамли фармонида асосан собиқ туристик ташкилотлар негизида «Ўзбектуризм» Миллий Компанияси ташкил этилди².

«Ўзбектуризм» МК Ўзбекистон Республикасида туризмни ривожлантириш билан боғлиқ бўлган барча масалаларни, ҳаракатларни амалга оширувчи ташкилот ҳисобланади. Бу ташкилот асосан республикада туризмнинг барча турларини ривожлантириш, унинг моддий-техник базасини ва инфраструктурасини вужудга келтириш, туристларга хизмат кўрсатиш даражасини жаҳон андозаларига кўтариш, Ўзбекистон иқтисодиётига чет эл валютаси тушумини кўпайтириш, республикадаги тарихий ва маданий ёдгорликлар ҳақидаги маълумотларни жаҳонга ёйиш,

² А.Норчаев. Халқаро туризм. Ўқув қўлланма. ТДИУ 2007 й. 168 -б

туризм соҳаси учун кадрлар тайёрлаш, янги иш жойларини ташкил этиш каби қатор масалалар билан шуғулланади. Республикада халқаро туризмни янги босқичга кўтариш ва самара билан фаолият кўрсатишга мос келадиган янги шароит ва механизм вужудга келди. Ҳозир Ўзбекистонга ташриф буюраётган туристларнинг деярли ҳаммаси мазкур компаниянинг хизматларидан фойдаланмоқда.

Ўзбекистон Республикасида 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва туризм соҳасидан тушадиган даромадларнинг кўрсаткичлари (млн. сўм ҳисобида)

Минтақалар	2005 й	2006 й	2007 й	2008 й	2009 й	2010 й	Жами 2006- 2010 йй
Ўзбекистон Республикасида жами	39787,1	45755	54906	66985	82392	107110	357148
Шундан:							
Қорақолпоғистон Республикаси	10,7	12,3	14,8	20	30	40	117,1
Вилоятлар:							
Андижон	67,4	77,5	93	113	139	181	603,5
Бухоро	2546,7	2928,7	3514,4	4287	5230	6800	22760,1
Жиззах	86,3	99,2	119	142,8	175,6	228	764,6
Қашқадарё	172,3	198,1	237,7	290	360	468	1553,8
Навоий	34,1	39,2	47	56	68	88	298,2
Наманган	36,1	41,5	49,8	61	75	98	325,3
Самарқанд	5648,2	6495	7794	9352	11222	14500	49363
Сурхондарё	2507,2	2883	3000	3155	3407	4200	16645
Сирдарё	5,8	6,6	15	20	30	40	111,6
Тошкент	215,2	247,5	297	363	450	585	1942,5
Фарғона	950,6	1093	1100	1200	1280	1350	6023
Хоразм	1006,5	1157	1388	1700	2091	2720	9066
Тошкент ш.	26500	30476,4	37236,3	46285,2	57834,4	75812	247644,3

Манба: «Ўзбектуризм» МКнинг 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини жадал ривожлантириш дастури.

Ўзбекистонда халқаро туризмни янада жонлантириш мақсадида 1995 йилнинг октябрь ойида Тошкент шаҳрида «Буюк Ипак Йўли бўйлаб туризм» деб номланган биринчи халқаро туристик ярмарка ўтказилди. Бу ярмаркаларда тузилган шартнома ва битимлар халқаро туризмни янада ривожлантириш, республиканинг туризмга оид имкониятларини самара билан ишга солиш ва «Буюк Ипак Йўли»га хос бўлган қадимги анъаналарини тиклаш бобида кенг йўл очиб беради.

Вазирлар Маҳкамасининг «Ўзбекистон Республикасида халқаро туризмни ривожлантиришнинг замонавий инфраструктурасини яратиш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида»ги қарори, «Ўзбекистонда 2005 йилгача туризмни ривожлантириш давлат дастури» туризмни ривожлантиришга қаратилган қатор фармон, қарорлар орасида алоқида аҳамият касб этади.

Ўзбекистонда халқаро туризмни ривожлантиришда «Буюк Ипак Йўли»нинг аҳамияти чексизлигини ҳисобга олган ҳолда ҳукумат томонидан қабул қилинган «Буюк Ипак Йўлининг тикланишида Ўзбекистон Республикасининг иштирокини фаоллаштириш ва республикада халқаро туризмни ривожлантириш тўғрисида»ги фармони кутилган натижаларни бермоқда. Жанубий Шарқий Осиёдан Ўрта ер денгизи мамлакатларигача чўзилган «Буюк Ипак Йўли» деб ном олган савдо-сотиқ йўли бир неча асрлар давомида заминнинг Фарб ва Шарқида истиқомат қилган халқларни боғлаб турар эди. Бу йўлга «Ипак Йўли» деб ном берилишининг асосий сабаби шуки, бу ердан ташиладиган маҳсулотларнинг асосий қисми ипакдан иборат бўлган. Бу йўл асосан Италиядан Туркия орқали Ироқ ва Эронга борган, у ердан эса Марказий Осиёга ҳамда Шимолий Помир орқали Қашқар ва Ёркентгача борган. Бу ердан йўл иккига ажраган ҳамда шимол томондан Такла-Макон саҳросини айланиб ўтиб Лобнор кўли яқинида яна қўшилган ва Шанхайгача борган³.

«Буюк Ипак Йўли»да Мовароуннақр ҳудуди етакчи ролни бажариб келган. «Буюк Ипак Йўли»да жойлашган Самарқанд, Бухоро, Хива, Термиз, Хўжанд каби қатор шаҳарлар асосий манзиллар бўлишган. 1994 йилнинг октябр ойида БМТнинг ЮНЕСКО бўлими иштирокида Ўзбекистонда БТТнинг кенгаши бўлиб ўтди. Кенгаш аъзолари Ипак Йўли бўйлаб туризм фаолиятини тиклаш, уни ривожлантиришга қаратилган Самарқанд Декларациясини қабул қилдилар.

Мамлакатимизда халқаро туризмни ривожлантириш ва уни янги босқичга кўтариш, ички имкониятлардан оқилона фойдаланиш ҳақида гап борганда, энг аввало кўкна маданий ва меъморчилик ёдгорликларига бой бўлган Самарқанд, Бухоро, Хива, Шаҳрисабз каби марказлар устида тўхталиб

³ А.Норчаев. Халқаро туризм. Ўқув қўлланма. ТДИУ 2007 й. 148 -б

ўтиш зарур. Бу шаҳарларда жаҳон ақлини қайратга солувчи ва лол ҳолдирувчи тарихий ёдгорликлар мавжуд. Жаҳоннинг кўпгина мамлакатларида Ўзбекистон ана шу шаҳарлари билан машқур. Бу шаҳарларда қад кўтарган қурилиш ва меъморчилик санъати обидалари хориждан келган туристларни неча асрлардан буён қайратга солиб келмоқда. Ўзбекистоннинг ана шундай тарихий шаҳарларини ҳақли равишда «Шарк жавоҳирлари» деб аташ мумкин. Буюк шоирлар, ёзувчилар, тарихчилар бу шаҳарларнинг ажойиб чиройи, уларда яшаган хунармандлар, меъмор усталарнинг ишларига қойил ҳолганлар.

Ўзбекистонда кейинги йилларда ажойиб иншоотлар, маданий дам олиш масканлари, зиёратгоқлар вужудга келди. Сўнгги йилларда республикада бокс, ўзбек миллий кураши, теннис бўйича жаҳон миқёсида улкан чемпионатлар ўтказилмоқда, бу тадбирлар эса кўпгина хорижий мамлакатлардан туристлар келишига олиб келмоқда. Халқаро туризмни ривожлантиришда бу омилларни ҳам назардан четда ҳолдирмаслик лозим.

Ўзбекистонда 1997-98 йилларда иш олиб борган ПРООН вакилларининг изланишлари натижасига қараганда, республикага ташриф буюрадиган туристларнинг сони 2005 йилга бориб кескин ортиб кетиши кутилмоқда. Бу эса ўз навбатида республикада туризм инфратузилмаси олдида бир қанча янгидан-янги вазифаларни қўяди ва уларнинг бажарилишини талаб қилади. Бироқ, жаҳон андозалари даражасида хизмат кўрсатишни йўлга қўйиб, ҳудуддаги давлатларнинг шу соҳадаги ўзаро рақобатига бардош бериш учун барча чораларни кўришни тақозо этади. Бу рақобатда енгиб чиқиш учун соҳа ходимларининг доимий изланишларини, туристик хизмат турларини кескин даражада кўпайтириш ва бошқа жараёнларни туристлар учун энг қулай ҳолда ташкил этиш керак.

Жаҳон тажрибасидан маълумки, халқаро туризм бозорини ривожлантириш ва унинг фаолиятни юқори даражага олиб чиқиш ўзига хос мураккаб жараёндир. Халқаро туризмда назоратсизлик, ўзибилармончилик бу жараён ривожига зиён етказди. Халқаро туризмдан катта фойда олаётган Европа мамлакатларида туристик фаолиятнинг айрим йўналишлари давлат томонидан тўғридан-тўғри ёки билвосита сиёсий-расмий бошқарилиб, аниқ мақсадга йўналтириб турилади.

Ўзбекистон Республикасида 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва туризм соҳасидан тушадиган фойдаларнинг кўрсаткичлари (млн. сўм ҳисобида)

Минтақалар	2005 й	2006 й	2007 й	2008 й	2009 й	2010 й	Жами 2006- 2010 йй
Ўзбекистон Республикасида жами	566,4	1712	2000	2440	2976	3869	12997
Шундан:							
Қорақолпоғистон Республикаси	1,1	1,1	1,3	1,7	2,5	3,3	9,9
Вилоятлар:							
Андижон	3,5	3,5	4	4,9	6	7,8	26,2
Бухоро	190,8	170	190	231,8	282,8	367,7	1242,3
Жиззах	3	3,6	4,2	5	6,1	7,9	26,8
Қашқадарё	18,1	18,1	21	25	31	40,3	135,4
Навоий	6,4	2,4	2,8	3	4	5	17,2
Наманган	0,9	2,3	3	4	5	6,5	20,8
Самарқанд	303,9	304	350	420	504	651	2229
Сурхондарё	71,6	82	90	95	102,5	126,3	495,8
Сирдарё	0,2	0,5	0,6	0,8	1	2	4,9
Тошкент	10,7	14,1	16,2	19,8	24,5	31,8	106,4
Фарғона	7,5	18	21	23	25	26,4	113,4
Хоразм	-51,3	39	45	55	68	88,5	295,5
Тошкент ш.	0	1053,4	1250,9	1551	1913,6	2504,5	8273,4

Манба: «Ўзбектуризм» МКнинг 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини жадал ривожлантириш дастури.

Тўғридан-тўғри бошқариш шаклида зарурат туғилиб қолганда туристик хизматлар учун белгиланган нархлар тартибга солинади. Масалан, 1997 йил 24 апрелда қабул қилинган Солиқ кодексида Ўзбекистонда туристик фаолият билан шуғулланувчи сайёҳлик фирмалари иш бошлаган кундан бошлаб 3 йил мобайнида солиқ тўлашдан озод бўлиши кўзда тутилган. Бу кодексга мувофиқ, улар учун иш жараёнини оёққа турғазиб олиш мақсадида ҳар хил имтиёзлар берилади.

Туризм инфраструктурасининг ажралмас қисми бўлган меҳмонхоналардаги хизмат баҳоси бозор талабининг юқори ёки пастлигига қараб фарқланиши мумкин. Бу тафовутнинг шартлари ва меъёрлари нарх-наво сиёсати орқали аниқланади, ҳамда улар даромад олишнинг асосий омиллари ҳисобланади. Туризм соҳасида етакчилик қилаётган давлатлардан бири бўлган Испания меҳмонхоналарида «сифат-баҳо» шиорига қаттиқ амал

килинади. Шунинг учун туризм хизматининг асосий мезони бўлган нарх сиёсати Ўзбекистонда ҳам айрим туристик ташкилотлари орқали эмас, балки давлат томонидан доимий равишда назорат қилиб борилиши лозим.

Ўзбекистон Республикасида 2006-2010 йилларда туризм соҳасининг ривожланиш кўрсаткичлари

Кўрсаткичлар	2005й	2006й	2007й	2008й	2009й	2010й	Жами 2006- 2010 йй.
	хақиқатда			режа			
Жами туристлар сони (минг киши)	621,7	659	699	714	786	870	3755
Шундан чет элликлар	241,9	257	272	288	305	339	1461
Хизматлар ҳажми (млн. сум)	39787,1	45755	54906	66985	82392	107110	357148
Хизматлар экспорти (минг АКШ долл.)	29000	42000	44520	47191	50023	53025	236759
Фойда (млн сум)	566,1	1712	2000	2440	2976	3869	12997

Манба: «Ўзбектуризм» МКнинг 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини жадал ривожлантириш дастури.

Республикадаги мавжуд меҳмонхоналардаги нархлар баъзи бир сабабларга кўра жаҳондаги ўртача нархлардан юқори бўлиб, туристларнинг меҳмонхоналарга бўлган талабидан юқоридир. Қар бир турист шинам, қар томонлама яхши жиқозланган жойни бир кечага 50-60 АҚШ долларига сотиб олишни хоқлайди. Биздаги меҳмонхоналарда эса бир кеча тунаш 200-350 АҚШ долларига тўғри келмоқда⁴. Бу каби муаммоларни бартараф этиш учун республикаимизда сўнгги беш йил ичида меҳмонхоналарнинг замонавий типлари кенг кўламда курила бошланди. Булар ичида «Интерконтинентал», «Шератон», «Ле-Меридиан», «Грант Мир», «Дедеман», «Тошкент Паллас», «Отель Ўзбекистон», «Афросиёб», «Бухоро» меҳмонхоналарини мисол қилишимиз мумкин. Бу меҳмонхоналар 4 ва 5 юлдузли бўлиб, халқаро даражага тўлиқ жавоб беради. Эндиги вазифа эса улардаги нархларни қайта кўриб чиқишдир.

«Ўзбектуризм» МК фаолиятини ўрганиш ва республикаимизнинг ҳудудларида туризмни ривожлантиришда амалга ошириш лозим бўлган чора

⁴ А.Норчаев. Халқаро туризм. Ўқув қўлланма. ТДИУ 2007 й. 172 -б

тадбирларни белгилашдан иборатдир. Бу тадбирларни амалга оширишда қуйидаги хулосаларга келиш мумкин:

1. «Ўзбектуризм» МК томонидан ҳудудларга ташриф буюраётган потенциал туристларнинг туристик дастурларга бўлган талабини ўрганиш;

2. «Ўзбектуризм» МК томонидан туристлар талабини кондиритиш мақсадида ҳудудий истиқболли туристик дастурларни ишлаб чиқиш ва уларни ички бозорда текшириб кўриш;

3. Ҳудудий хизмат кўрсатиш таъминотчилари билан «Ўзбектуризм» МК томонидан шартнома асосида фаолият юритиш. Буларга қуйидагилар киради:

-туристларни ётоқ билан таъминлаш мақсадида хусусий меҳмонхоналар билан;

-умумий овқатланиш корхоналари билан туристларга овқатланиш хизмати кўрсатиш бўйича;

-туристларга транспорт хизмати кўрсатиш учун транспорт корхоналари билан;

-туристларга экскурсия хизматларини кўрсатиш учун экскурсия фирмалари, музейлар, кўргазма заллари, парк ва бошқа кунгилочар ташкилотлар билан;

-туристлар спорт иншоотларидан фойдаланиши учун спорт ташкилотлари билан;

-туристлар ташриф буюриши учун шоу, кино, видеозаллар, театр корхоналари билан ва ўз фаолиятларини қонун доирасида юритишда маҳаллий ҳокимият вакиллари билан доимий равишда янги дастурларни ишлаб чиқиш ва мавжуд турларни назорат қилишга қаратилган бўлиши керак.

1.2. Туризмни ривожлантиришда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорларга берилаётган имтиёзлар

Ҳозирги кунда республикамизда туризм соҳасида 750 дан ортиқ хусусий туристик фирмалар фаолият кўрсатмоқда. Буларнинг деярли барчаси кичик ва ўрта бизнес субъектлари ҳисобланади. Ушбу фирмалар томонидан кўрсатиладиган туристик хизматлар, яъни туристик маҳсулот турлари хусусида ҳам алоҳида тўхталиб ўтдик.

Бозор иқтисодиёти шароитида ҳар қандай ташкилотлар бир-бири билан ўзаро интеграциялашувсиз ҳеч қандай ривожланишга эриша олмайдилар. Масалан, автомобиль ишлаб чиқариш компаниялари бу компания маҳсулотларига хизмат кўрсатадиган хусусий автосервисларни амалий жиҳатдан қўллаб-қувватлаши керак. Чунки, автосервислар компания томонидан чиқарилаётган автомобилларни таъмирлаш бўйича барча қулайликларга эга бўлса, бу автомобилларга бўлган талаб табиий равишда ошиб боради. Худди шунингдек, туризм соҳасидаги кичик ва ўрта бизнес субъектлари ҳам бир-бири билан ўзаро муносабатда бўлишлари туризм саноатининг истиқболли ривожланишига олиб келади.

Шу билан биргаликда республикамиз иқтисодиётида ўтган йиллар мабойнида инвентаризация натижасида аниқланган қарийб 2 мингта бўш бино кичик тадбиркорлик субъектларига ижарага берилди. Бунда биноларни ижарага бериш тарифлари тадбиркорлик субъектларининг каерда жойлашгани ва уларнинг фаолият турига қараб 3 баробардан 10 баробарга қадар камайтирилди. Шунингдек, ўтган давр мобайнида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектлари учун қуйидаги имтиёз ва қулайликлар яратилди:

- маҳсулотларнинг гигиеник сертификатини амал қилиш муддати илгариги 3 йилдан эндиликда чекланмаган муддатга ўтказилди;
- ташқи рекламани жойлаштириш тарифлари ўртача 20 дан 30 фоизгача пасайтирилди ҳамда айрим ҳудудларнинг қишлоқ жойларида ҳақ олиш бекор

килинди. Бунинг натижасида ташқи реклама берувчи тадбиркорларнинг улуши 34 фоизгача ошди;

- электр энергиясини олди-сотти шартномасида белгиланган ҳажмга нисбатан кам сарфланиши учун жарималар бекор қилинди ва ортиқча сарфлаш бўйича жарималар 50 фоизга қисқартирилди.

Кичик бизнес ва тадбиркорлик субъектларини молиявий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш тадбирлари кучайтирилди. Хусусан, 2009 йил давомида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларига 1 трлн. 850 млрд. сўмдан ортиқ кредитлар ажратилди

Шунингдек, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятининг жадал ривожланишида унга хизмат кўрсатувчи инфратузилма муассасаларининг ташкил этилиши ва хизмат сифати даражасининг яхшиланиб бориши сезиларли таъсир кўрсатмоқда (2.2.1-жадвал).

Ўзбекистонда тадбиркорлик субъектларига хизмат кўрсатувчи мавжуд инфратузилма объеклари (2010 йил ҳолатига, бирликда)

Инфратузилма объекти номи	Сони
Тижорат банклари филиаллари	1042
Минибанклар	2318
Ахборот-маслаҳат марказлари	262
Консалтинг марказлари	327
Аудитор фирмалари	113
Ўқув марказлари	917
Баҳолаш компаниялари	138
Товар хом ашё биржасининг савдо майдончалари	204
Микрокредит ташкилотлари	32
Кредит уюшмалари	103
Бизнес-инкубаторлар	34
Суғурта ташкилотлари	32
Брокерлик идоралари	1424

Манба: Б. Ходиев, А. Бекмуродов, У. Ғофуров. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримов маърузаларини ўрганиш бўйича ўқув қўлланма. –Т.: ТДИУ, 2010 йил

Жадвалдан кўринадики, бугунги кунда мамлакатимиз кичик бизнес соҳасига ўндан ортиқ турдаги 8 мингга яқин инфратузилма муассасалари хизмат кўрсатиб, фаолият учун зарур шарт-шароитларни яратиб бермоқда.

Бунинг натижасида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларининг мамлакатимизда янги иш ўринларини ташкил қилиш, аҳолининг даромадлари ва фаровонлигини оширишнинг муҳим омили сифатидаги натижалари салмоқли бўлиб бормокда. Жумладан, мамлакатимизда 2009 йилда яратилган жами 940,5 мингдан ортиқ янги иш ўринларининг 391,8 мингтаси (41,7 фоизи) кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасига тўғри келмокда. Бу ўтган йилдагига нисбатан 4,7 фоизга кўпроқ демакдир. Жами янги иш ўринларининг деярли 21 фоизи турли шакллардаги уй меҳнатини йўлга қўйиш, 7,5 фоизи янги объектларни ишга тушириш, мавжуд ишлаб чиқаришларни қайта қуриш ва кенгайтириш, деярли 30 фоизи иш жойларини кўпайтиришнинг қўшимча чора-тадбирларини амалга ошириш ҳисобига ташкил этилган. Бунинг натижасида, кичик тадбиркорликда банд бўлганлар сонининг жами иқтисодиётдаги банд бўлганлар сонига нисбатан улуши 2008 йилда 73,1 фоизни ташкил этган бўлса, 2009 йилга келиб 74,2 фоизга етди.

Кейинги йилларда Ўзбекистонга хорижий мамлакатлардан келаётган туристик оқимнинг асосий қисмига кичик ва урта бизнес билан шугулланувчи тадбиркорлар хизмат курсатишмокда. Улар тлмонидан курсатилаётган хизматлар ҳажми йилдан-йилга ортиб бормокда. Бу ўзгаришларни қуйидаги 2.2.2-жадвалдан кўришимиз мумкин.

Хорижий мамлакатлардан келаётган туристлар оқимининг ўзгариши (минг киши ҳис.да)

№	Мамлакат номи	1998 йил	2004 йил	2009 йил
1.	Япония	8,481	9,579	11,209
2.	Голландия	1,019	2,712	2,866
3.	Англия	4,983	5,107	5,610
4.	Германия	13,681	14,731	15,476
5.	АҚШ	11,731	12,084	10,340
6.	Италия	3,897	5,782	6,148
7.	Франция	12,871	14,869	16,155

Манба: «Ўзбектуризм» МК 2010 йил

Бундан кўринадики, жаҳон молиявий-иқтисодий инқироzi шароитида мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни жадал ривожлантириш иқтисодий ўсишни таъминлаш, янги иш ўринларини ташкил қилиш, аҳолининг даромадлари ва фаровонлигини оширишнинг муҳим омили сифатида амал қилмоқда.

Статистик маълумотлардан кўриниб турибдики, хорижий туристларнинг асосий қисми Япония, Франция, АҚШ ва Германияга тўғри келади. 2008-йил “Ўзбектуризм” МК томонидан ишлаб чиқилган ва таклиф этилган туристик маршрутлар шуни кўрсатадики, хорижий туристлар қуйидаги йўналишлар бўйича кўпроқ саёҳат қилмоқдалар ва хорижий туроператорлар ҳам ушбу маршрутларга талабгор бўлмоқдалар (2.2.3-жадвал).

Ўзбекистондаги туристик маршрутлар

Т-С*	Т-С-Б-Т	С-Б-Х-Т	Т-С-Б-У-Т	Т-С-Ш-Б-У-Т	Т-Х-Б-С-Т-Ф
Украина Италия Англия Греция	Исроил Франция	Англия Германия	Япония Швейцария Греция Белгия Покистон Германия АҚШ	Италия Германия Швейцария Франция Англия	Исроил Франция Голландия

Изоҳ: Т–Тошкент, С–Самарқанд, Х–Хива, Б–Бухоро, У–Урганч, Ш–Шаҳрисабз, Ф–Фарғона.

Манба: «Ўзбектуризм» МК 2010 й.

Жадвалдан куришиб турибдики тадбиркорлар келгусида уз йўналишларини кандай белгилаб олишлари бозорлар сигимига богликдир. Тадбиркорлар интернет тармоғига тўғридан–тўғри уланадиган, янги хорижий ҳамкорлар топиш имкониятини узлари яратишлари лозим. Улар веб-портларини вужудга келтириш борасида хар кандай тусикларни енгиб утишлари лозим ва инглиз, немис, француз ва япон тилларидаги ахборот услубий маълумотномаларни узатишлари максад сари интилишга ёрдам беради.

Юқоридаги бўлимларимизда айтиб ўтганимиздек, туризм соҳасида фаолият кўрсатаётган кичик ва ўрта бизнес субъектлари мос равишда бевосита ва билвосита фирмаларга бўлинади. Бевосита тадбиркорлик субъектлари туризм соҳасига тўғридан-тўғри алоқаси бўлган ҳар хил туристик саёҳатларни уюштирувчи агентликлар, туризм операторлари, хусусий меҳмонхоналар, кемпинглар, хусусий санаториялар ва пансионатлар, хусусий ижара уйлари ва умуман олганда, туристик хизматларни кўрсатувчи барча фирмаларни ўз ичига олади. Билвосита тадбиркорлик субъектлари эса, мамлакатимиз ички бозорларида чет эллик туристлар эҳтиёжини қондирадиган рақобатбардош маҳсулотлар ишлаб чиқаришга ихтисослашган кичик ва ўрта бизнес корхоналарини ўз ичига олади.

Маълумки, ҳозирги кунда мамлакатимизда халқаро туризмнинг жаҳон андозаларига мос келадиган жиҳатлари эндиgina ривожланаётганлиги боис туристларга туристик хизматларни кўрсатиш борасида талайгина қийинчиликларга дуч келинмоқда. Булар бевосита туризм соҳасида фаолият кўрсатаётган кичик ва ўрта бизнес субъектлари ўртасидаги ўзаро муносабатнинг яхши ўрнатилмаганлигига бориб тақалади. Биз қуйида ана шу муаммони ҳал этиш йўллари хусусида ўз фикр-мулоҳазаларимизни билдириб ўтмоқчимиз.

Маълумки, Ўзбекистон Республикаси ўзининг кўплаб тарихий қадамжолари ва зиёратгоҳлари, кўҳна ва навқирон буюк шаҳарлари билан бирга гўзал ва хушманзара табиати, сержило дарёлари-ю кўллари, ажойиб ҳайвонот олами, дашту-чўллари, бепоён текисликлари-ю тоғу-тошлари, ўрмонзорлари каби бойликларига ҳам эгадир. Ҳозирги кунда мамлакатимизга ташриф буюрадиган чет эллик туристларнинг саёҳатларини ташкил этиш борасида фаолият кўрсатаётган туристик агентликлар ўз фаолият доирасини мана шундай туризм ресурслари ҳисобидан кенгайтиришга ҳаракат қилишмоқда. Бироқ, бу борада туристик агентлар билан бошқа шу соҳага тааллуқли кичик ва ўрта бизнес субъектлари ўртасидаги ўзаро муносабатнинг

замон талабларига мос равишда шаклланмаганлиги натижасида кўплаб тўсиқларга дуч келинмоқда. Бунинг учун, *биринчидан*, маркетинг тадқиқотларини амалга оширадиган кичик хусусий компаниялар билан туристик агентлар ўртасидаги ўзаро муносабатни қарор топтириш керак. Туристлик агентликлар янги ташкил этилганлиги боис уларда хизмат кўрсатувчи персонал миқдорининг камлиги ва бундан ташқари тажрибали маркетингларнинг етишмаслиги туфайли улар туристлар учун қандай туристик маҳсулотларга эҳтиёж борлигини, шунингдек, бу туристик маҳсулотларни туристларга реклама қилиш борасида қийинчиликларни бошидан кечиришмоқда. Маркетинг тадқиқотларини ўтказувчи агентликлар эса ўзларидаги маркетинг хизматларини туристик агентликларга таклиф этишса, бу муаммо ҳал бўларди. Улар ҳам маҳаллий, ҳам чет эллик туристларнинг қандай туристик маҳсулот турларига эҳтиёжлари борлигини тўлиқ ўрганиш имкониятига эгадирлар. Бундан ташқари, бу агентликлар мамлакатимизнинг хушманзара ҳудудларини чет элларга реклама қилишлари ҳам туристик агентликларга қараганда осондир. Бунинг сабаби, маркетинг тадқиқоти ўтказувчи агентликларда ҳам тадқиқот ўтказиш, ҳам реклама уюштириш учун етарли даражадаги моддий-техник базанинг шаклланганлигида ўз ифодасини топади. Шунини алоҳида таъкидлаб ўтиш жоизки, агарда туристларга мамлакатимизда мавжуд туризм ресурслари етарли даражада реклама қилинса, у ҳолда туристларнинг мамлакатимизга бўлган қизиқиши янада ортади. Бу эса туризм соҳасида фаолият кўрсатадиган кичик ва ўрта бизнес субъектлари салмоғини ошишига олиб келади.

Иккинчидан, туристик агентлар билан дам олиш санаториялари, меҳмонхоналар ва кемпинглар бевосита алоқа ўрнатиши керак. Масалан, Жиззах вилоятида Зомин тоғ тизмасида Зомин дам олиш санаторияси жойлашган бўлиб, бу санаториянинг атрофида кўплаб дам олиш пансионатлари фаолият кўрсатишади. Бироқ, ачинарли томони шундаки, санаторияга ҳам, пансионатга ҳам чет эллик туристлар деярли ташриф

буюрмайди. Ваҳоланки, Зомин тоғ тизмаси иккинчи Швецария деб юритилади. Туристларнинг бу дам олиш зонасига камдан-кам ташриф буюришларига асосий сабаб қуйидагиларда ўз ифодасини топган.

-Зомин тоғ тизмаси манзаралари етарли даражада реклама қилинмайди;

-Зомин тоғ тизмасига етиб бориш учун автотранспорт йўллари жаҳон сифат андозалари талабларига жавоб бермайди;

-Санатория ва пансионотлардаги шарт-шароитлар ҳам жаҳон сифат андозаларига мос келмайди.

Бу каби муаммоларни хал этиш учун санаториялар ва пансионотлар туристик агентлар билан мунтазам равишда ўзаро алоқани ўрнатишлари керак. Санаториялар ва пансионотлар маъмурияти автомобил транспорт йўлларини жаҳон сифат андозаларига жавоб берадиган даражага келтириш учун ташаббус кўрсатишлари, туристик агентлар билан келишган ҳолда ўз биноларидаги шарт-шароитларни яхшилашлари, шунингдек, дам олиш зонаси билан вилоят марказлари ўртасидаги замонавий транспорт воситалари қатновини тўғри йўлга қўйишда ташаббус кўрсатишлари керак ва хоказо.

1.3. Ўзбекистонда туризм соҳасига малакали мутахассисларни тайёрлашда «Ўзбектуризм» МКнинг ўрни

Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётининг мустақиллигини мустаҳкамлаш ва кучли иқтисодиёт асосларини яратиш турли соҳаларда бозор муносабатларини ривожлантиришни тақозо этади. Давлат иқтисодий тараққиётининг муҳим шартларидан бири товар ва хизматларни изчиллик билан жаҳон бозорига кириб боришда сайёҳлик хизматларидан унумли фойдаланишдан иборатдир. Бу жараёни амалга оширишда туризм соҳасида кадрлар тайёрлаш муҳим омил ҳисобланади. Бугунги кунда республикамизнинг бир қатор коллеж, институт ва университетларида туризм йўналишида малакали мутахассислар тайёрланмоқда. Улардан Тошкент давлат иқтисодиёт университети, Самарқанд иқтисодиёт ва сервис институти, Бухоро

давлат университети, Урганч давлат университети, Сингапур менежментни ривожлантириш институт ива бошқалар. Бу жараёнларни кенг таҳлил қилиш мақсадида Тошкент давлат иқтисодиёт университетини танладик. Сабаби Тошкент давлат иқтисодиёт университети республикамизда биринчилардан бўлиб туризм соҳасига мутахассисларни етказиб бера бошлади ва таянч олий ўқув юрти сифатида фаолият олиб бормоқда. Тошкент давлат иқтисодиёт университетида «**Халқаро туризм**» факультети Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1999 йил 30 июндаги «Ўзбекистонда туризм соҳаси учун малакали кадрлар тайёрлаш тўғрисида»ги Фармони ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан юқоридаги фармон асосида қабул қилинган 1999 йил 2 июлдаги 324-сонли «Ўзбекистонда туризм соҳаси учун кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Қарори асосида ташкил қилинган.

Факультет қошида 4 та кафедра (Туризм, Сервис, Тарих ва Жисмоний тарбия) фаолиятини олиб бормоқда. Шунингдек, факультетда жами 68 нафар профессор-ўқитувчи доимий штатда меҳнат қилишмоқда, шу жумладан 8 та фан доктори профессор, 15 та фан номзоди доцентлар ва 45 дан ортиқ катта ўқитувчи ва ассистентлар фаолият кўрсатмоқдалар.

Факультетнинг кўпчилилик профессор-ўқитувчилари туризм ва сервис соҳалари бўйича Польша, Германия, Финландия, Австрия, Туркия, Миср, Таиланд, Испания ва бошқа бир қанча давлатларда малака ошириб келган.

Факультетнинг таркибий тузилиши

Факультетда қуйидаги бакалавр таълим йўналишлари бўйича таълим берилади.

Бакалавр таълим йўналишлари

- «Туризм» таълим йўналиши
- «Сервис» (туризм) таълим йўналиши;
- «Маркетинг» (туризм) таълим йўналиши;
- «Менежмент» (туризм) таълим йўналиши.

Факультетда ўқув жараёни Давлат таълим стандартларига асосланган намунавий ўқув дастурларига, тасдиқланган ўқув режаси ва ўқув графиги асосида ташкил этилган. Ҳар йили ишчи ўқув дастурлари мақсадга мувофиқ янгиланиб борилади. Шунингдек, ўқув жараёнларини ташкил этишда дарсларни қизиқарли ва мазмунли қилиб талабаларга етказишда янги педагогик технологияларни турли усулларидадан фойдаланиб келинади.

Жумладан:

- ✓ Дарсларни вазиятли (ситуацион) масала ва топшириқлар билан бойитиш;
- ✓ Дарс машғулотларида янги педагогик технологиялар, интерактив, танқидий фикрлаш усулларида кенг фойдаланиш;
- ✓ Маъруза матнларини аввалдан тарқатиб, талабаларни машғулотга тайёрланиб келишига эришиш ва уларнинг мавзунини ўзлаштириш даражасини таҳлил қилиб бориш;
- ✓ Дарс машғулотларини мунозара кўринишида ўтказиш;
- ✓ Педагогик технологиялар;
- ✓ Кейс технологиялар;
- ✓ Электрон ва виртуал кутубхонадан фойдаланиш;
- ✓ Электрон почтадан фойдаланиш;
- ✓ Видеомаърузалар яратиш ва видеоконференциялар ўтказиш;
- ✓ Глобал интернет тизимидан фойдаланиш;
- ✓ Дарслик ва ўқув адабиётларини яратишда Power Поинт, Эхсел, матн муҳаррири дастурларида фойдаланиш.

Факультетимиз профессор-ўқитувчилари томонидан йўналишлар бўйича тасдиқланган ўқув режаларида белгиланган фанларнинг барчасидан дарслик

ва ўқув қўлланмалар чоп этилган. Жумладан, “Халқаро туризм”, “Туризм асослари”, “Туризм иқтисоди”, “Меҳмондўстлик индустрияси”, “Халқаро туризм бозори”, “Меҳмонхона сервиси”, “Халқаро туристик андозалар” каби дарсликларни шулар қаторига киритиш мумкин. Факультетда чоп этилаётган дарслик ва ўқув қўлланмалар Давлат таълим стандартларига мос равишда намунавий ўқув режага мувофиқ барча таълим йўналишлари бўйича амалга оширилган.

“Халқаро туризм” факультетининг “Ўзбектуризм” Миллий компанияси, меҳмонхоналар, туристик компания ва фирмалар билан ҳамкорлиги

2.3.2-чизма. ТДИУ «Халқаро туризм» факультетининг ҳамкорлик йўналишлари

Факультет қуйидаги хорижий олий ўқув юртлари ва ташкилотлари билан ҳамкорлик қилиб келмоқда:

- Бутун жаҳон туризм ташкилоти
- Испаниянинг “Сантьяго Де Компостела” университети
- Бельгиянинг Брюссель университети
- Германиянинг Магдебург университети
- Финландиянинг лапландия университети
- Литванинг Вильнюс университети
- Чехиянинг Масарик университети
- Польшанинг Адам Мискевич номидаги Познань университети
- Миср Араб Республикасининг Ал-Асқар университети
- Кореянинг Пай-Шай университети
- Австриянинг Залцбург “Туризм ва меҳмонхона хўжалиги”

институти

- Донецк туризм бизнеси институти
- Таиланд

Факультет бугунги кунда республикаимизнинг нуфузли ташкилотлари

бўлмиш

- ✓ “Ўзбектуризм” Миллий компанияси;
- ✓ “Узинтур” туристик компанияси ;
- ✓ “Ясмина-тоур” туристик компанияси;
- ✓ “Планета-тоур” туристик компанияси;
- ✓ “Мард-Улубек” туристик фирмаси;
- ✓ “Семурь-травел” туристик фирмаси;
- ✓ “Сайрам-тоур” туристик фирмаси;
- ✓ “Турон-тоур-лух” туристик фирмаси;
- ✓ “ИнтерСонтинентал” меҳмонхонаси;
- ✓ “Ташкент-паласе” меҳмонхонаси;
- ✓ “Гранд Мир” меҳмонхонаси;
- ✓ “Пойтахт” меҳмонхонаси;

- ✓ “Малика” меҳмонхонаси;
- ✓ “Ориен Вояж” туристик фирмаси

билан амалий ҳамкорликда қатор ишларни амалга оширмоқда.

Факультет талабалари ҳар йили ўтказиладиган халқаро туристик ярмаркаларда фаол қатнашиб келмоқдалар. Хусусан, 2008 йилнинг 16-17 октябр кунлари бўлиб ўтган халқаро туристик ярмаркада факультет жамоаси қатнашиб, туризм соҳасида кадрлар тайёрлаш бўйича **“Йилнинг энг яхши олий ўқув юрти”** номинацияси ғолиби бўлди.

Факультетнинг **“Сервис”** йўналиши бўйича таълим олаётган талабалар ўртасида **“Интерсонтинентал”, “Гранд Мир Ёотел”, “Радиссон Ёотел”** меҳмонхоналари ва **“Ўзбектуризм”** Миллий компанияси билан ҳамкорликда **2009 йил 18-май** куни **“Энг яхши стол сервиси”** мавзусидаги мастер класс ўтказилди. Ушбу мастер классда талабаларимизнинг амалий санъатлари намойиш қилинди. Амалиётдан тажрибали мутахассислар эксперт сифатида қатнашишди.

Факультетда ҳар йили **“Ўзбектуризм”МК**, меҳмонхоналар ва туристик фирмалар томонидан курс иши ва рефератлар танловини ўтказиш анъанага айланган. Хусусан, факультет ташаббуси билан ҳамда туристик фирмаларнинг ҳомийлиги остида **“Ўзбекистонда туризм ва сервисни ривожлантиришнинг устувор йўналишлари”** мавзусида ўтказилган рефератлар кўрик танловининг биринчи босқичида 28 та рефератлар орасидан 9 таси экспертлар ҳулосасига асосланиб танлаб олинди. Иккинчи босқичда танлаб олинган 9 та янги яхши илмий салоҳиятга эга бўлган рефератлар тақдироти ўтказилди. Бунда факультетнинг уч нафар талабаси совринли ўринларни эгалладилар.

Умуман олганда бу факультетда уқув ишлари йилдан йилга такомиллаштирилиб борилмоқда. Келажакда бу каби мутахассис тайёрлайдиган олий ўқув юртлари республикамизда янада кўпаяди.

Хулоса.

Туристик хизматлар асосини ташкил қиладиган меҳмонхона хизматлари маркетинги мавжуд меҳмонхона хўжалигини ривожлантириш, меҳмонхона бозоридан фаол фойдаланиш учун мувофиқ бўлган янги ўринларни очиш мақсадида тадқиқотлар олиб бориш технологиясини ва ажратилиши режалаштирилаётган инвестициялар қисоб-китобини ўз ичига олади.

–хусусий ва давлат сектори вакиллари иштирокида Ўзбекистонда туризм индустрияси ривожланишидаги муаммолар ва масалалари бўйича маслақатлашув кенгашини ташкил қилиш;

–Ўзбекистоннинг туризм бўйича маркетингга жалб қилинган барча манфаатдор томонларнинг мунтазам равишда йиғилишлар ўтказишлари ўта муқимдир;

–Ўзбекистон меҳмонхоналар индустриясининг "Меҳмонхоналар учун инвестицияларни жалб қилишда асосий эътибор ўрта тоифадаги (уч юлдузли) катта бўлмаган (ўрта қисобда 200 та ўринга мўлжалланган) меҳмонхоналарни қуришга қаратилиши лозим. Бу мавжуд имкониятлардан тўлароқ фойдаланиш, ҳажми деярли катта бўлмаганлиги сабабли молиялаштириш осонроқ бўлишига, фойдаланиш ва бошқариш жараёнида харажатларни камайтириш, шунингдек, ўрта даражада тайёргарликдан ўтган мутахассислар учун ҳам бошқара олиш имконини беради.

Бундан ташқари Ўзбекистонда туризм индустриясини ривожлантиришда тадқиқотларидан фойдаланишни такомиллаштиришда келгусида бунданда аниқ тадбирлар амалга оширилади деган умиддамиз.

Юқорида баён қилинган фикрлардан хулоса қилиб, қуйидаги таклифларни келтирамиз:

- туристик хизмат кўрсатишда тарихий обидалардан кенг фойдаланиш;
- халқаро туристларга хизмат кўрсатишда туристик имкониятларни ҳисоблаш ва имконият даражасининг энг юқори нуктасидан фойдаланиш;

- куплаб саёхатларга чиқадиган Европа мамалакатларда бўладиган туристик ярмаркаларда сурункали иштирок этишни таъминлаш;
- ички туристик бозорда узаро ракобатни янада кучайтириш, туристик фирмаларга давлат томонидан берилаётган имкониятларни қайта куриб чиқиш;

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

И. Ўзбекистон Республикаси қонунлари

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. -Т.: "Ўзбекистон", 2003.
2. “Туризм тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикасининг Қонуни. Ўзбекистоннинг янги қонунлари. -Т.: Адолат, 2000, 131-140 б.

ИИ. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонлари ва Қарорлари

3. “Ўзбектуризм” МКсининг ташкил топиши тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони // “Халқ сўзи”, 1992 йил 27 июль.
4. “Буюк Ипак йўлини қайта тиклашда Ўзбекистон Республикасининг иштирокини авж олдириш ва республикада Халқаро туризмни ривожлантириш борасидаги чора –тадбирлар тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1995 йил 2 июндаги 1162 рақамли Фармони. // “Халқ сўзи”, 1995 йил 3 июнь.
5. Ўзбекистонда туризмни ривожлантиришнинг 2005 йилгача бўлган давлат дастури. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 15.04.1999 йилдаги ПФ-№2286 фармони. //Халқ сўзи, №74. 1999. 16 апрель

ИИИ. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорлари

6. “Туристтик ташкилотларнинг фаолиятини такомиллаштириш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг № 346 сонли 8 августда қабул қилинган Фармойиши. // “Халқ сўзи” газетаси, 1998 йил 9 август.

ИВ. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А. Каримов маърузалари ва асарлари

7. И.Каримов. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози, Ўзбекистон шароитида уни бартараф этишнинг йўллари ва чоралари. –Т.: Ўзбекистон, 2009. -56 б.
8. И.Каримов. «Бизнинг бош мақсадимиз – жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислоҳ этишдир». -Т.: Ўзбекистон, 2005 й. - 92 б.

9. И. Каримов. Мамлакатимизни модернизация қилиш ва кучли фуқаролик жамияти барпо этиш – устувор мақсадимиздир. “Халқ сўзи”, 2010 йил 28 январь
10. И. Каримов. Асосий вазифамиз – Ватанимиз тараққиёти ва халқимиз фаровонлигини янада юксалтиришдир. ”Халқ сўзи”, 2010 йил 30 январь.
11. И. Каримов. Барча режа ва дастурларимиз ватанимиз тараққиётини юксалтириш, халқимиз фаровонлигини оширишга хизмат қилади. .”Халқ сўзи”, 2011 йил 22 январь.
12. И.Каримов. Мамлакатимиз тараққиётининг қонуний асосларини мустаҳкамлаш фаолиятимиз мезони бўлиши даркор. //Халқ сўзи, 2006, 25-февраль.
13. И.Каримов. Эришилган ютуқларни мустаҳкамлаб, янги марралар сари изчил ҳаракат қилишимиз лозим. //Халқ сўзи, 2006. 11-февраль
14. И.Каримов. Инсон, унинг ҳуқуқи ва эркинликлари ҳамда манфаатлари – энг олий қадрият. //Халқ сўзи, 2005. 8 декабр
15. И.Каримов. Бизнинг бош мақсадимиз – жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлактни модернизация ва ислоҳ этишдир. –Т.: Ўзбекистон. 2005 й. -92 б.
16. И.Каримов. Биз танлаган йўл демократик тараққиёт ва маърифий дунё билан ҳамкорлик йўли. –Т: Ўзбекистон. 2003. -318 б.
17. И.Каримов. Ўзбекистон ХХИ асрга интилмоқда. –Т.: Ўзбекистон, 2000.-350 б.

В. Махсус адабиётлар, рўзномалар ва журналлардаги мақолалар

18. Тухлиев Н. Экологический туризм: сущность, тенденции и стратегия развития.-Т.:Гос. Науч. Изд-во “Ўзбекистон миллий энциклопедияси”, 2006.-416 с.
- 19.География туризма: учебник / кол. авторов; под ред. А. Ю. Александровой.- М.: КНОРУС, 2008.-592 с.
- 20.Жулидов С.Б. Тъе Травел анд Тоурисм Индустрй: учеб. пособ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. -207 с.

21. Квартальнов В.А. Туризм: учебник.-2-е изд., перераб.- М.: финансы и статистика, 2007.-336 с.
22. Косолапов А.Б. Туристское страноведение. Европа и Азия: учебно – практическое пособие. – 2-е изд., стер. / А.Б. Косолапов. – М.: КНОРУС, 2006. – 400 с
23. Пардаев А, Норчаев А. Халқаро туризм. Дарслик. - Т.: ТДИУ, 2010, - 320 б.
24. География туризма: учеб. /кол. Авторы; под ред. А.Ю. Александровой. 2-е изд., испр. и доп. - М.: КНОРУС, 2009. – 592 с.
- 25 Косолапов А.Б. Технология и организация туроператорской и турагентской деятельности: учеб. пособ. - М.: КНОРУС, 2008. – 288 с.

ВИ. Статистик тўплamlари

1. Ўзбекистон иқтисодий аҳборотномаси.
2. Экономический вестник.
- 3.Основные показатели развития туризма в 2009 г. ЮНВТО. –Мадрид, 2010, - 30с.
4. Тоурисм: 2020 висион. -Мадрид, 2010, - 21 р.
5. “Ўзбектуризм” МК йиллик ҳисоботлари

ВИИ. Интернет сайтлари

1. www.wttc.org
2. www.таг-групп.com
3. www.e-тоурс.ру
4. www.травел-либрарй.com